

disorders during an educational process. In the special education institutions it is necessary to create favourable conditions for a natural speed-up transition from deterministic to the synergetic scientific educational paradigm.

Key words: *synergetic scientific educational paradigm, deterministic scientific educational paradigm, development, correction, skills of the thematic drawing, skills of the solution of simple tasks, skills of the drafting of simple tasks, junior pupils with child's cerebral palsy.*

УДК 378.172

Владлен Кострикін

Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова
ORCID ID 0000-0003-4098-1598

Олександр Глоба

Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова
ORCID ID 0000-0002-4972-4259

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ СИСТЕМИ КОРЕКЦІЙНОГО ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ ВНЗ ІЗ ПОРУШЕННЯМИ ПСИХОФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ

У статті розглядаються питання організації процесу інклюзивної вищої освіти, у тому числі корекційної фізкультурно-спортивної діяльності студентів з порушеннями психофізичного розвитку в умовах їх навчання у вищих навчальних закладах, теоретичні та практичні аспекти міжгалузевого співробітництва працівників соціальної сфери з педагогами, медиками, психологами, реабілітологами, ураховуючи особливості готовності студентів до навчальної діяльності, можливості реабілітаційного середовища, психолого-педагогічні умови реалізації реабілітаційних програм.

Ключові слова: *корекційне фізичне виховання, реабілітаційне середовище, організаційно-педагогічні умови, психолого-педагогічний супровід, порушення психофізичного розвитку.*

Постановка проблеми. Отримання вищої освіти особами з обмеженими функціональними можливостями є одним із важливих факторів їх ефективної інтеграції в сучасне суспільство. Вища освіта в Україні реформується для того, щоб стати доступною, а підготовлені фахівці – конкурентоспроможними на ринку праці та адаптованими до нових умов соціуму. Цьому сприяють процеси демократизації освітнього простору, багатокладність і варіативність освіти, її регіоналізація та прагнення відповідати європейським стандартам.

На жаль, теперішній час характеризується стрімким погіршенням стану здоров'я студентської молоді. Слід зазначити, що останнім часом питання формування культури здоров'я особистості вивчалось як

зарубіжними, так і вітчизняними вченими, серед яких роботи О. Ахвердової, В. Бабича, Л. Безуглої, Ю. Драгнєва, В. Горащука, Г. Кривошеєвої, С. Кириленко, С. Лебедченко, В. Магіна, С. Свириденко, В. Скуміна та ін. Суттєве місце в дослідженні питань організації занять з фізичного виховання зі школярами та студентами спеціальної медичної групи приділяли такі вчені, як: Е. Булич, О. Дубогай, В. Дубровський, І. Залетаєв, Т. Круцевич, В. Шликов, В. Язловецький та ін.

Незважаючи на сучасне бачення у контексті розуміння здоров'я, існуюча програма з фізичного виховання для студентів ВНЗ не зазнала відповідних змін. На державному рівні не існує окремої навчальної програми з фізичного виховання для студентів, що належать до спеціальних медичних груп, що є суттєвим недоліком. Окремі узагальнюючі вимоги до теоретичної та методичної підготовки з фізичного виховання студентів, у яких наявні відхилення у стані здоров'я, розміщені в навчальній програмі для студентів основної групи [1].

Теоретична та методична частини програми вимагають внесення відповідних коректив, спрямованих на озброєння студентів повним обсягом знань з формування, відновлення, зміцнення та збереження власного здоров'я в усіх його аспектах. Навчальна програма з фізичного виховання студентів спеціальної медичної групи повинна бути розроблена окремо від основної групи й більш конкретизована; вона повинна передбачати озброєння студентів достатнім обсягом знань та вмінь щодо формування в майбутніх фахівців високого рівня культури здоров'я.

У доступній зарубіжній та вітчизняній літературі поки ще недостатньо розкриті питання організації процесу інклюзивної вищої освіти, у тому числі корекційної фізкультурно-спортивної діяльності осіб із особливими освітніми потребами в умовах їх навчання у вищих навчальних закладах, теоретичні та практичні аспекти міжгалузевого співробітництва працівників соціальної сфери з педагогами, медиками, психологами, реабілітологами, ураховуючи особливості психофізичного розвитку студентів-інвалідів, можливості реабілітаційного середовища, психолого-педагогічні умови реалізації реабілітаційних програм.

Аналіз теоретичних і практичних розробок із досліджуваної проблеми дозволив виявити *протиріччя* між:

- потребою осіб із вадами психофізичного розвитку в навчанні в адаптованих навчальних закладах інтегрованого типу та недостатньою готовністю цих закладів забезпечити організацію інклюзивного навчання;
- збільшенням попиту на корекційну допомогу студентам із обмеженими психофізичними можливостями та недосконалою структурою вищих навчальних закладів інтегрованого типу;
- необхідністю підготовки педагогів-реабілітологів щодо роботи у вищих навчальних закладах зі студентами з обмеженими психофізичними

можливостями та відсутністю належної теоретико-методичної бази їх підготовки.

Мета дослідження – експериментально перевірити ефективність системи корекційного фізичного виховання студентів із вадами психофізичного розвитку в інтегрованих вищих навчальних закладах.

Відповідно до мети були визначені **завдання дослідження**:

1. Провести системний аналіз стану розробленості проблеми в теорії та практиці корекційної роботи й виявити передумови становлення поглядів на реалізацію процесу інклюзивної освіти студентів з обмеженнями психофізичного розвитку в інтегрованих вищих навчальних закладах.

2. Визначити сутність, цілі, задачі, зміст системи корекційного фізичного виховання студентів із вадами психофізичного розвитку в інтегрованих вищих навчальних закладах.

3. Експериментальним шляхом довести ефективність системи корекційного фізичного виховання студентів із вадами психофізичного розвитку в умовах їх навчання у вищому навчальному закладі.

Починаючи з 1994, в Україні збільшилася кількість студентів із порушеннями психофізичного розвитку, що вступають до ВНЗ на різні спеціальності. Це зумовлене тим, що українські організації інвалідів переживають кризу, морально застаріла професійна діяльність яких перестала задовольняти молодих людей, які бажають мати цікаву, творчу професію.

Адаптація студентів з порушеннями психофізичного розвитку до умов навчання у ВНЗ набуває великої значущості. Це зумовлено тим, що успішність подолання труднощів навчання значною мірою визначає напрям подальшого професійного становлення молодої людини. Характерною межею морального розвитку в цьому віці є посилення свідомих мотивів поведінки. На передні позиції виходять такі цінності, як упевненість у майбутньому (68,3 %), власна незалежність (57,6 %), комфортне житло (55,2 %), правдива інформація про події у країні та світі (44,7 %) [1].

Експериментально доведено, що студенти з порушеннями психофізичного розвитку та їх здорові одногрупники в навчанні активно контактують лише в межах навчального процесу. Ситуація ж, коли студенти з глибокими психофізичними порушеннями поряд із іншими студентами беруть активну участь у всіх сферах студентського життя – навчальній, суспільній, спортивній, розважально-пізнавальній тощо, трапляється вкрай рідко, у поодиноких випадках. Отже, як суб'єкти навчального процесу, студенти-інваліди стають ізольованими в плані взаємодії зі своїми однолітками в різних видах діяльності.

Для вивчення труднощів інтегрованого навчання студентів із порушеннями психофізичного розвитку нами було проведене дослідження на тему «Наскільки комфортно навчатися у звичайних вищих навчальних закладах», у якому взяло участь 54 студенти (з них 31 юнаків і 23 дівчат у

віці 18–22 роки) з київських, харківських, запорізьких, дніпропетровських і львівських університетів. У межах інформаційного напрямку 100 % цих студентів серед основних проблем і перешкод відзначили відсутність адаптованих навчальних матеріалів, аудіокниг, журналів та газет; 75 % студентів – неможливість працювати самостійно в бібліотечних каталогах; 80 % – неможливість виконувати письмові модульні завдання в аудиторіях. Більшість студентів із порушеннями психофізичного розвитку відповідають тільки усно, не вміють конспектувати лекції й виконувати самостійну роботу, скаржаться на великий обсяг завдань.

95 % студентів ВНЗ указують на потребу в ресурсних центрах, які були б обладнані спеціальними пристроями. Створення таких центрів при вищих навчальних закладах підвищить якість професійної підготовки й ефективність подальшого працевлаштування молоді з порушеннями психофізичного розвитку.

Ми поділяємо думку низки вчених, які стверджують, що інтеграція молоді з порушеннями психофізичного розвитку в середовище навчального закладу вимагає взаємної адаптації обох сторін. По-перше, молодих людей, які одержали середню освіту в спеціальних школах, до нових умов навчання в змішаному середовищі. По-друге, навчально-виховного середовища ВНЗ до потреб таких студентів, зокрема в розробці спеціальних технологій та засобів навчання, а також упровадження педагогічного, соціального, психологічного супроводу [2].

Процеси психофізичного розвитку й соціалізації студентів-інвалідів у своїй взаємодії суттєво ушкоджені, і звичайного навчання та виховання, орієнтованого на нормальний перебіг цих процесів, виявляється недостатнім, щоб забезпечити якісне управління їх абілітацією (реабілітацією). У такому випадку виховання має набути характеру корекційного (від лат. – correction – поліпшення, виправлення), тобто такого, що виправляє, зменшує недоліки психофізичного розвитку й соціалізації, попереджує виникнення небажаних новоутворень, створює спеціальні умови для формування позитивних рис та якостей особистості, розвиток і соціалізація якої відбувається на порушеній, специфічній основі [3].

Найважливішою функцією наукового пізнання є систематизація накопичених знань, при якому окремі знання й факти поєднуються в межах певної системи. Ми розуміємо систему як наявність взаємопов'язаних, взаємозалежних елементів будь-якої природи, які поєднані за визначеними ознаками, підпорядковані спільній меті та утворюють єдине ціле.

У нашому дослідженні система корекційного фізичного виховання – це сукупність елементів, явищ, процесів, що пов'язані між собою, та забезпечують функціональну готовність до науково-методичної, професійної і практичної діяльності студентів із порушеннями психофізичного розвитку в умовах їх навчання у вищих навчальних закладах.

Системний підхід у нашій роботі полягає в тому, що це підхід, при якому корекційне фізичне виховання студентів із порушеннями психофізичного розвитку розглядається як система, що має ціль, зв'язок із зовнішнім середовищем, зворотний зв'язок, відповідні ресурси. Одночасно корекційне фізичне виховання є елементом більш загальної системи вищої освіти.

Організаційно-методичні засади навчального процесу в загальноосвітніх школах, професійних та вищих навчальних закладах орієнтовані на осіб із типовим розвитком, і не враховують особливості осіб із психофізичними вадами. Неадекватність методів і форм корекційного впливу на таких осіб може сформувати в них негативне ставлення до навчання, девіантну поведінку.

Вагомою складовою психолого-педагогічного супроводу професійного навчання студентів із вадами психофізичного розвитку у вищих навчальних закладах є організація корекційного фізичного виховання – системи заходів, спрямованих на вироблення і застосування комплексів фізичних вправ (на різних етапах реабілітації), що забезпечують функціональне відновлення особи з обмеженими психофізичними можливостями, виявляють і розвивають резервні й компенсаторні механізми організму шляхом засвоєння нових рухів, компенсаторних навичок, користування технічними та іншими засобами реабілітації, виробами медичного призначення тощо.

Фізичні вправи дають позитивний ефект у тому випадку, якщо вони, по-перше, адекватні можливостям студента, по-друге, здійснюють тренувальний вплив і підвищують його адаптаційні можливості. Однією з головних проблем оптимізації навчального процесу з фізичного виховання студентів-інвалідів у ВНЗ є встановлення співвідношень між виконанням фізичного навантаження і її ефективним впливом на функціональні системи організму [2].

Для визначення рівнів готовності студентів із обмеженими психофізичними можливостями до навчання в вищих навчальних закладах інтегрованого типу нами було визначено такі показники: фізична підготовленість, рівень рухових функцій; життєва компетентність, особливості спілкування, сформованість навичок самообслуговування, взаємодії з близькими, особливості реагування на свої недоліки, емоційний стан; оволодіння навичками навчальної діяльності, оцінка образно-логічного мислення, рівень загальної обізнаності, увага та пам'ять, оцінювання загального розвитку; уміння самостійно долати труднощі. Крім того, під час експерименту було виявлено труднощі та перешкоди, з якими студенти стикаються під час навчальної діяльності.

Діагностика стану підготовленості студентів із обмеженими психофізичними можливостями до навчання в вищих навчальних закладах указує на те, що існує наявна потреба в організації надання корекційної,

психологічної, педагогічної, медичної допомоги молодим людям із порушеннями розвитку, створення адекватного корекційно-реабілітаційного середовища в навчальному закладі, розробки та впровадження індивідуальних реабілітаційних програм студентів із обмеженими психофізичними можливостями.

Фізична підготовка студентів із обмеженими психофізичними можливостями не може бути зведена до хаотичного повторення різних вправ. Вона являє собою складну систему взаємообумовлених засобів і методів навчання руховим якостям. При систематичних заняттях студенти досить ефективно засвоюють навички, а також отримують оптимальну функціональну підготовку. Разом із поступовим ускладненням завдань від заняття до заняття збільшується й фізичне навантаження.

Якісні зміни в організмі студентів, досягнуті шляхом оптимального рівня дії сили фізичних навантажень різного змісту, локальної дії при формуванні фонду життєво важливих рухових умінь і навичок, розвитку їх функціонального потенціалу в єдності, є основою для формування резервних можливостей. Через розвиток системи основних рухових якостей формується інтегральний ефект у досягненні функціонального резерву організму.

Для підвищення ефективності методики використання уніфікованих фізичних навантажень, що дозволяє прискорити процес відновлення фонду життєво важливих умінь і навичок, необхідних у сфері повсякденної діяльності студентів із обмеженими психофізичними можливостями слід вирішити: а) загальні завдання (зміцнення здоров'я, поліпшення фізичного розвитку, удосконалення рухових можливостей, збільшення рівня пристосованості організму до факторів зовнішнього середовища, формування стійкого бажання й обізнаного відношення до виконання фізичних вправ і занять доступними видами спорту; б) корекційні завдання (нормалізація рухової активності, здатності самостійного пересування й навичок побутового самообслуговування); в) спеціальні завдання (створення оптимального режиму рухової активності, розвитку компенсаторних механізмів, відновлення здібності до побутового і професійного навчання і перенавчання, соціально корисної трудової діяльності; розробка вимог, що дозволяють оцінити рівень розвитку рухових можливостей студентів, форм, методів і засобів організації занять фізичними вправами, а також змісту цих занять із урахуванням індивідуальних особливостей студентів [1].

Вирішення даних завдань стало можливим завдяки дотриманню умов, що є гарантом соціальної реалізації особи студента з вадами психофізичного розвитку: позитивний результат корекційно-реабілітаційної роботи; підготовка сім'ї; скасування конструктивних перешкод у житлі та на місці навчання.

Визначивши загальний рівень стану студентів із обмеженими психофізичними можливостями та рівень їх адаптованості до умов освітнього середовища, зробивши аналіз інновацій вітчизняних та зарубіжних педагогів-науковців і практиків у галузі реабілітації, навчання та виховання осіб із вадами психофізичного розвитку, нами були визначені педагогічні умови, які здатні забезпечити ефективність системи корекційного фізичного виховання студентів із вадами розвитку в умовах їх навчання у вищому навчальному закладі інтегрованого типу.

Першу умову ми пов'язуємо з організацією діяльності вищих навчальних закладів інтегрованого типу щодо надання комплексної корекційної, психологічної, педагогічної, медичної допомоги студентам із обмеженими психофізичними можливостями та членам їх сімей.

Другу умову – зі створенням корекційно-реабілітаційного середовища у вищому навчальному закладі для формування активності й успішності студентів з обмеженими психофізичними можливостями в навчальній діяльності.

Третю умову – з розробкою та впровадженням у режим роботи вищих навчальних закладів програми корекційного фізичного виховання студентів із обмеженими психофізичними можливостями на основі психолого-медико-педагогічного супроводу студентської молоді та членів їх сімей.

Основними формами корекційного фізичного виховання студентів ВНЗ із обмеженими психофізичними можливостями є: самостійні заняття фізичними вправами (корекційні заняття з використанням методичних матеріалів); організовані групові та секційні заняття фізичними вправами (корекційні заняття); Інваспорт (організація і проведення змагань за доступними видами спорту).

Для вивчення можливостей оптимізації навчального процесу студентів із порушеннями опорно-рухового апарату (53,7 % від загальної кількості студентів, охоплених в експерименті) заняття з корекційного фізичного виховання (КФВ) було організовано за розробленою авторською програмою.

Навчальний процес з КФВ в експериментальній групі було організовано етапно. Завдання *першого етапу* полягало в розвитку у студентів навичок рухової активності, поверненні втрачених фізичних і координаційних функцій. Протягом усього етапу (1-й семестр) заняття проводилися у спортивному залі та плавальному басейні, з активним відпочинком у вихідні дні (прогулянки, участь у фізкультурно-оздоровчих заходах тощо).

Другий етап роботи організовано під час залікового тижню та екзаменаційної сесії; *третій етап* дослідження було організовано в канікулярний період; *четвертий етап* – у другому семестрі. На третьому етапі (під час канікул) всі студенти експериментальної групи отримали індивідуальні плани корекційно-реабілітаційної роботи.

На четвертому етапі на основі підвищення рівня розвитку фізичних якостей студентів із порушеннями ОРА вдосконалювалися сформовані життєво важливі рухові навички і вміння.

Для аналізу ефективності організації занять КФВ і розподілу навантаження на всіх етапах експерименту на завершальному етапі дослідження проводилося скрінінг експрес-тестування рівня психофізичного стану студентів.

Ефект корекційно-реабілітаційної програми став значним завдяки тому, що діяльність усіх учасників навчально-реабілітаційного процесу була мотивована підтримкою власного здоров'я, веденням здорового способу життя, адекватним режимом рухової активності.

Зміст та структура програми не обмежувала творчого підходу до занять викладачів ВНЗ. Програмні вимоги не були пов'язані з формами організації фізичного виховання. Кафедра самостійно реалізовувала завдання розділів під час організованих занять КФВ, виходячи з індивідуальних особливостей студентів із порушеннями ОРА й індивідуальними програмами реабілітації.

Кожен із учасників корекційно-реабілітаційного процесу виконував конкретну роль, передбачену розробленою програмою, що забезпечило організацію надання адекватної корекційної, психологічної, педагогічної, медичної допомоги студентам із обмеженими психофізичними можливостями. У процесі реалізації програми у ВНЗ було створено освітньо-виховне середовище для підвищення ефективності корекційно-реабілітаційної роботи. З метою активної участі батьків студентів у корекційно-реабілітаційній роботі було організовано їх регулярне консультування. Оволодінню навичками самостійної навчальної діяльності, умінням долати труднощі, самостійно виконувати завдання, розвитку життєвої компетентності сприяли підбір корекційно-побутових, розвивальних та навчальних ігор.

Все перераховане вище розкривало нові шляхи творчого розвитку студентів експериментальної групи, організації їх змістовного дозвілля, оздоровлення й відпочинку, формування громадської активності і самостійності, задоволення потреб у визнанні їх досягнень, формуючи відчуття гордості та самодостатності за досягнуті результати.

Результати підсумкового аналізу якісних психофункціональних змін у стані студентів із обмеженими психофізичними можливостями вказують на переважання показників середнього рівня, а також зменшення низького рівня. Зафіксовано позитивну динаміку рівнів інтегрованості осіб із порушеннями ОРА. За нашими даними, високий рівень інтегрованості до експерименту мали 6,6 %, а після експерименту 34,8 %; середній – 21,7 % (до експерименту) і 49,2 % (після експерименту), низький – 70,3 % до експерименту, і 19,1 % після експерименту.

Позитивні зрушення в стані показників психофізичного розвитку студентів із порушеннями ОРА були обумовлені ефективною організацією навчально-виховного процесу з фізичного виховання та корекційно-реабілітаційного процесу, системним підходом щодо впровадження в навчальний процес новітніх диференційно-інтегральних технологій корекційної фізичної культури, проведенням занять студентів доступними фізичними вправами й адекватними їх підготовці видами спорту. Це дозволило підвищити психоемоційний потенціал студентів і рівень їх адаптованості у студентському середовищі, сформувавши мотиваційно-ціннісне ставлення до свого здоров'я, істотно поліпшити їх фізичний стан, сформувавши зацікавленість здоровим способом життя.

Таким чином, систематичні тренування, участь у спортивних змаганнях з доступних видів спорту не тільки підвищують рівень адаптованості студентів до нових умов життя, розширюють їх психофункціональні можливості, сприяючи оздоровленню, але й розвивають навички контролю за координацією діяльності всіх систем організму, мобілізують волю, повертають молодим людям почуття соціальної повноцінності та самодостатності.

Матеріали статті не вичерпують усіх аспектів указаної проблеми. Подальшого вивчення потребують питання, пов'язані із взаємодією закладів спеціальної освіти з інтегрованими освітньо-виховними закладами у процесі здійснення корекційно-реабілітаційної роботи з особами, які мають порушення психофізичного розвитку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Глоба О. П. Соціалізація дітей та молоді з обмеженими можливостями в умовах регіонального реабілітаційного простору / О. П. Глоба // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та психологія. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. – № 15.
2. Димова А. Л. Физическая культура в общекультурной и профессиональной подготовке студентов : метод. пособие / А. Л. Димова, Р. В. Чернышова. – Смоленск, 2004. – 59 с.
3. Синьов В. М. Психолого-педагогічні проблеми дефектології та пенітенціарії. – К. : «МП Леся». – 2010. – 779 с.

REFERENCES

1. Hloba, O. P. (2010). Sotsializatsiia ditei ta molodi z obmezhenymy mozhlyvostiamy v umovakh rehionalnoho reabilitatsiinoho prostoru [Socialization of children and youth with disabilities in the context of regional rehabilitation space]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. Seriiia 19. Korektsiina pedahohika ta psykholohiia*. K.: NPU imeni M. P. Drahomanova, 15.
2. Dimova, A. L., Chernyshova, R. V. (2004). Fizicheskaia kultura v obshchekulturnoi i professionalnoi podhotovke studentov [Physical culture in general cultural and professional training of students]. Smolensk.

3. Syniov, V. M. (2010). *Psykholoho-pedahohichni problemy defektolohii ta penitentsiarii* [Psychological and pedagogical problems of defectology and penitentiaries]. K.: "MP Lesya".

РЕЗЮМЕ

Кострикин Владлен, Глоба Александр. Организационно-педагогические основы системы коррекционного физического воспитания студентов ВУЗов с нарушениями психофизического развития.

В статье рассматриваются вопросы организации процесса инклюзивного высшего образования, в том числе коррекционной физкультурно-спортивной деятельности студентов с нарушениями психофизического развития в условиях их обучения в высших учебных заведениях, теоретические и практические аспекты межотраслевого сотрудничества работников социальной сферы с педагогами, медиками, психологами, реабилитологами, учитывая особенности готовности студентов к учебной деятельности, возможности реабилитационной среды, психолого-педагогические условия реализации реабилитационных программ.

Ключевые слова: *коррекционное физическое воспитание, реабилитационная среда, организационно-педагогические условия, психолого-педагогическое сопровождение, нарушение психофизического развития.*

SUMMARY

Kostyrykin Vladlen, Globa Alexander. Organizational and pedagogical bases of the system of correctional physical education of students with disorders of psychophysical development.

The article deals with the organization of the process of inclusive higher education, including correctional sports activity of students with disorders of psychophysical development. The main purpose of the research is experimental verification of effectiveness of the correctional physical education of students with disorders of psychophysical development in integrated universities.

The processes of psychophysical development and socialization of students with disabilities are very complex. Conventional training and education, which is based on normal flow of these processes, is not enough to ensure quality management of their habilitation (rehabilitation). In this case, education should take the correctional nature. It corrects and reduces the disadvantages of psychophysical development and socialization, warns of unwanted neoplasms, creates special conditions for the formation of positive traits and qualities of personality, whose development and socialization are initiated at special basis.

Correctional classes of physical education were organized by the author's program of correctional and wellness training, to study the possible forms of optimization of educational process of students with injuries of musculoskeletal system (23,4 % of students). The results allow concluding that positive changes in the growth rates of psychomotor performance of students with disorders of musculoskeletal system are caused by effective organization of educational process on physical training. The system approach of organizational and methodological implementation of measures in the educational process of new technologies of correctional physical training is based on differential-integral principle. It allowed significantly improve their physical condition, level of adaptability among students, improve psycho-emotional capacity, form motivational-value attitude to their health.

The article does not exhaust all the aspects of this problem. Further study is required for the issues related to the interaction between the institutions of special education and integrated education institutions in the implementation of correction and rehabilitation work with persons with violations of psychophysical development.

Key words: *corrective physical education, rehabilitation environment, organizational and pedagogical conditions, psychological and pedagogical support, disorders of psychophysical development.*

УДК 376-056.36.02:[37.091.4 Монтессорі:615.851.4]

Марина Родненко

Національний педагогічний
університет імені М. П. Драгоманова
ORCID ID 0000-0002-9212-3352

МОНТЕССОРІ-ОСВІТА: АКТУАЛЬНІСТЬ, ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

У статті представлено результати теоретичного аналізу загальної та спеціальної психолого-педагогічної, медичної й науково-методичної літератури на предмет дослідження унікальних можливостей використання альтернативної педагогічної системи М. Монтессорі як інтегративної педагогіки; як основи сучасної цілісної концепції нейропсихологічної корекції; як Монтессорі-терапевтичної технології; як нейрофізіологічного фундаменту навчання та діагностичного інструменту. Виявлено, що базові принципи та елементи, які врегульовують дану систему, у результаті використання в якості коригувальних дій з метою усунення або послаблення конкретних порушень дитини, зазнали певної трансформації. Цьому перетворенню сприяє й потужний рост сучасних нейронаук, завдяки чому метод наукової педагогіки М. Монтессорі отримав здатність реалізовувати свій багаторесурсний потенціал і зайняв гідне місце в світовій педагогічній практиці XXI століття.

Ключові слова: *Монтессорі-педагогіка, Монтессорі-освіта, Монтессорі-терапія, Монтессорі-метод, головні фактори методу, багаторесурсність, діти з порушеннями розвитку, трансформація.*

Постановка проблеми. У 90-х роках ХХ століття Україна під впливом нових геополітичних, соціальних, економічних умов та викликів виявила прагнення змінити ціннісні орієнтації й вийти за межі жорсткої традиційної теорії і практики освіти. Цей період викликав до життя нові педагогічні ініціативи та виявив неабиякий інтерес до нетрадиційних альтернативних форм освіти, зокрема й до педагогічних ідей Марії Монтессорі, що представляють собою цілісну теорію розвитку особистості дитини.

Безперечно, жодну освітню новацію не може бути перенесено в чистому вигляді з однієї суспільно-політичної формації до іншої, оскільки важливе значення мають такі чинники, як: філософія освітнього процесу, соціально-культурне середовище, ментальність, рівень професійної підготовки педагогів тощо. Проте в наші дні можна говорити про позитивну динаміку адаптації альтернативного методу М. Монтессорі в освітньому просторі України як у класичній формі для задоволення потреб здорових дітей, так і в терапевтичному форматі.